

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ КОНСТРУЮВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ СПЕЦКУРСІВ ДЛЯ ДОПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Ю. І. Федусенко, канд. пед. наук, Інститут педагогіки НАПН України,
І. А. Сушко, Національний університет харчових технологій (м. Київ)

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ КОНСТРУИРОВАНИЯ СОДЕРЖАНИЯ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ СПЕЦКУРСОВ ДЛЯ ДОПРОФИЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ УЧЕНИКОВ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ

Ю. И. Федусенко, канд. пед. наук, Институт педагогики НАПН Украины,
И. А. Сушко Национальный университет пищевых технологий (г. Киев)

MODERN TENDENCIES OF CONTENT DESIGNING OF TRAINING PROGRAMS FOR PRE-PROFILE PREPARATION IN FOREIGN LANGUAGES FOR PUPILS OF BASIC SCHOOL

Y. I. Fedusenko, candidate of pedagogical sciences, Institute of pedagogics of NAPS of Ukraine,
I. A. Sushko, National university of food technologies (Kyiv)

Постановка проблеми. Проблема професійної орієнтації учнів у сучасних умовах є однією з актуальних не тільки з точки зору розв'язання виробничих завдань, але передусім якнайповнішого розкриття творчого потенціалу кожної людини. Гуманізація цілей навчання і виховання сучасної шкільної молоді передбачає всебічний розвиток особистості учнів основної школи, вияв ними творчості, ініціативності та самостійності, зокрема під час вибору майбутньої професії. У зв'язку з цим виникає потреба у вивченні обдарувань учнів, їхніх інтересів і схильностей, а також дослідження умов, за яких ці інтереси і схильності перетворюються на дієві мотиви професійного самовизначення.

Уведення профільного навчання є одним із основних напрямів модернізації сучасної шкільної освіти. Основна мета профільного навчання - розвантажити шкільні програми і створити школярам умови для поглибленого вивчення тих навчальних предметів, які їх більше захоплюють і будуть необхідні для реалізації подальших життєвих планів.

Помилковий вибір профілю навчання у старшій школі може серйозно ускладнити учням подальше здобування освіти і вибір тієї професії, яка відповідає їхнім потребам, здібностям і можливостям. А відтак, невід'ємною складовою успішного переходу до профільної школи повинна стати допрофільна підготовка учнів 8-9-х класів. Очевидно, що її запровадження дозволить чіткіше уявити напрями подальшого вибору профілю навчання, створить школярам умови для реалізації професійних інтересів і намірів відносно продовження освіти у старшій школі.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні засади допрофільної підготовки учнів 8-9-х класів основної школи розробляли вітчизняні й зарубіжні вчені С. Антінова, С. Батишев, Н. Бібік, М. Бурда, Б. Бурнямова, М. Гінзбург, Т. Захарова, В. Кізенко, Н. Пряжникова, Ю. Савінова, О. Топузов та ін. Вирішенню проблем, пов'язаних із визначенням і обґрунтуванням змісту допрофільної підготовки з іноземної мови, присвячено праці Л. Божович, Л. Липової, С. Мартиненко, Т. Полонської, В. Редька та ін.

Формулювання цілей статті. У статті розглянуто сучасні тенденції конструювання змісту навчальних програм спецкурсів для допрофільної підготовки з іноземної мови учнів основної школи.

Основна частина. Допрофільна підготовка, як її розуміють учені, - це система психологічної, педагогічної, інформаційної й організаційної діяльності, що сприяє самовизначенню учнів відносно профілів подальшого навчання і сфери професійної діяльності. У нашому випадку таким профілем є «іноземна філологія». Більшість учених дотримуються позиції, за якої вибір профілю «іноземна філологія» залежить, передусім, від професійних прагнень школярів та їхніх планів на майбутнє. У цьому профілі насамперед зацікавлені учні, які виявляють інтерес до іноземної мови з перших років її запровадження в школі і планують продовжити профільне вивчення цього предмета в спеціалізованих навчальних закладах. Крім того, небайдужими до цього профілю навчання є школярі, які впевнені, що без

знання іноземної мови неможливо обійтися під час вивчення іншої предметної галузі, і що необхідність цих знань супроводжуватиме їх у подальшому навчанні й професійній діяльності.

Мета допрофільної підготовки з іноземної мови учнів 8-9-х класів - формувати та всебічно підтримувати їхні пізнавальні інтереси до цього навчального предмета, виявляти і розвивати професійні нахили, забезпечувати умови для усвідомленого самовизначення у виборі профілю «іноземна філологія».

Відповідно до мети, сформулюємо завдання допрофільної підготовки з іноземної мови:

- формування практичного досвіду в різноманітних сферах пізнавальної діяльності, орієнтованого на вибір профілю «іноземна філологія» у старшій школі;
- надання психолого-педагогічної підтримки учням у процесі формування їхніх уявлень про життєві та соціальні цінності, у тому числі ті, що пов'язані з їхнім професійним становленням;
- розвиток широкого спектра пізнавальних і професійних інтересів і компетенцій, що дозволять забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою;
- формування здатності приймати усвідомлене рішення щодо подальшого вибору профілю освіти та ін.

Серед функцій допрофільної підготовки з іноземної мови можна назвати такі:

- виявлення інтересів і нахилів школярів, розширення їхніх уявлень про іноземну мову як навчальний предмет;
- залучення учнів основної школи до активної і творчої діяльності на уроках іноземної мови;
- підготовка до профільного навчання у старшій школі;
- умотивування навчальної діяльності школярів;
- розширення знань про країну, мова якої вивчається;
- забезпечення умов для оволодіння учнями засобами пізнавальної та практичної діяльності на уроках іноземної мови;
- розширення уявлень про власні можливості;
- розвиток умінь співвідносити свої здібності з вимогами до певної професії, пов'язаної з профілем «іноземна філологія».

Реалізація зазначених функцій створює для школярів такі умови:

- досягнення загальноєвропейського рівня підготовленості з іноземної мови, необхідного для подальшого навчання у профільних класах старшої школи;
- формування стійких мотивів до вивчення іноземної мови;
- розвиток навичок й умінь знаходити, аналізувати та використовувати у практичній діяльності одержану навчальну інформацію;
- усвідомлений вибір профілю «іноземна філологія»;
- популяризація професій, пов'язаних із іноземною мовою.

Однією з умов успішної реалізації допрофільної підготовки учнів основної школи є створення навчальних програм для курсів за вибором, навчальних планів для можливих профілів навчання, методик і підручників, а також різного виду навчальних посібників як засобів реалізації змісту допрофільної підготовки. Такі засоби допрофільного навчання не повинні дублювати зміст чинної програми й підручників із іноземних мов, а містити навчальну інформацію, яка розширює знання з цього навчального предмета, сприяє поглибленому вивченню окремих тем базових освітніх програм, удосконалює досвід учнів виконувати різні способи діяльності, необхідні для успішного опанування програмового матеріалу з профілю «іноземна філологія». Окрім того, вона допомагає школярам реально оцінити свої можливості і зорієнтувати їх на подальший вибір профілю навчання, сприяє розширенню уявлень школярів про іноземну мову й освітні програми з цього навчального предмета, а також усвідомленню вимог до учнів профільних класів, залучає їх до активної творчої, дослідницької та соціально значущої діяльності, розширює уявлення про власні здібності, можливості й розвиває уміння співвідносити їх з вимогами до певної професії.

Іншим аспектом проблеми, що розглядається, є розроблення, апробація та впровадження у процес допрофільного навчання різного виду курсів за вибором, які, на наш погляд, дозволять розв'язати сформульовані вище завдання та досягти мети допрофільної підготовки з іноземної мови.

Як засвідчили результати наших досліджень, учням основної школи пропонуються такі спецкурси з профілю «іноземнафілологія»: «Література», «Країнознавство», «Технічний переклад», «Ділове мовлення», «Іноземна мова для молодих бізнесменів», «Іноземна мова у сільськогосподарській сфері», «Туристична діяльність», «Дипломатична діяльність», «Історія, культура та традиції країни, мова якої вивчається», «Усна народна творчість країни, мова якої вивчається» та інші.

Проведені нами дослідження дозволили з'ясувати, що запровадження курсів за вибором уможливило досягти таких цілей:

- поглибити мовні (фонетичні, лексичні, граматичні, орфографічні) знання учнів і сприяти вдосконаленню навичок і вмінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні, письмі);
- сформувати вміння і навички усного й писемного спілкування у межах професійно орієнтованих комунікативних ситуацій: заповнити анкету, написати ділового листа, прочитати і перекласти текст ділового, історичного соціокультурного змісту тощо;
- забезпечити школярам активну комунікативну і пізнавальну діяльність за рахунок актуальної навчальної інформації у межах їхніх професійних намагань;
- виробити стійкі мотиви та позитивне ставлення учнів основної школи до іноземної мови;
- сформувати у школярів уявлення про культуру, історію, традиції країни, мова якої вивчається;
- перетворити іноземну мову на реальний інструмент здобування знань про сучасне світове суспільство;
- практично оволодіти мовним матеріалом на базі реальних комунікативних ситуацій;
- розширити продуктивний і рецептивний словники учнів;
- ознайомити школярів з новими поняттями й термінами, пов'язаними з певною професією;
- сформувати в учнів уміння й навички самостійної пошукової креативної роботи та ін.

У процесі підготовки спецкурсів для допрофільної підготовки досить успішно використовують культурологічні тексти різних стилів, автентичні аудіо та відеоматеріали, інформаційні (комп'ютерні) програми, ресурси Internet, довідкову літературу, інформацію ЗМІ тощо. Формами проведення занять можуть бути міні-лекції, олімпіади, конференції, дискусії, семінари, виставки, практикуми, відеоуроки, творчі майстерні, уроки-дебати, ділові ігри, телесті, рольові ігри, екскурсії, творчі проекти тощо.

Не викликає сумніву той факт, що запровадження будь-якого курсу за вибором стане ефективним за умови, що його реалізація у процесі навчання буде спиратися на спеціально розроблену навчальну програму, яка чітко презентуватиме його зміст, регламентуватиме тривалість навчання, визначатиме кінцеві результати навчальної діяльності.

Зіставний аналіз сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових напрацювань з цієї проблеми дозволив визначити такі компоненти навчальної програми курсу за вибором:

1. Титульна сторінка.
2. Пояснювальна записка.
 - Вступ (актуальність, доцільність, спрямованість, відмінність від інших програм).
 - Мета програми (навчати, виховувати, розвивати, удосконалювати, розширювати, сприяти).
 - Завдання, що забезпечують досягнення мети.
 - Форми, методи, засоби реалізації навчальної програми.
 - Види контролю навчальних досягнень учнів.
 - Тривалість навчання.
3. Навчально-тематичний план. Розробляється у вигляді таблиці, де вказується перелік усіх тем із зазначенням кількості навчальних годин, які відводяться на опрацювання кожної з них.
4. Зміст навчальної програми. У межах цього компонента деталізують й розкривають навчально-тематичний план.
5. Прогнозований результат реалізації навчальної програми. Під кінець реалізації програми учні повинні володіти вміннями й навичками з аудіювання, читання, письма, говоріння (монологічне і діалогічне мовлення).
6. Список використаної літератури.

7. Методичні рекомендації щодо застосування навчальної програми, методичні розробки окремих навчальних занять (блоків, тем, розділів).

Висновки. Результати проведеного нами дослідження засвідчили, що у процесі розроблення навчальних програм для спецкурсів доцільно дотримуватися таких рекомендацій:

- проаналізувати зміст навчального предмета у межах обраного профілю;
- з'ясувати відмінність курсу за вибором від базового курсу;
- визначити тему, зміст, мету курсу, його функції у межах обраного профілю;
- розподілити зміст навчальної програми курсу на модулі /розділи /теми та визначити необхідну кількість годин на кожен із них;
- дібрати (за необхідності) допоміжні засоби навчання: підручники, посібники, довідкову літературу (енциклопедії, словники, газети, журнали), дидактичний матеріал тощо;
- визначити основні види діяльності учнів, зміст самостійної роботи, творчої діяльності учнів у процесі вивчення курсу;
- передбачити проведення активних форм діяльності: екскурсій, конференцій, семінарів, виставок, конкурсів, виконання проєктів, підготовку презентацій, виступів, рефератів;
- з'ясувати перелік освітніх продуктів, які будуть створені учнями у процесі засвоєння навчальної програми курсу;
- визначити критерії, що дозволять оцінити рівень засвоєння навчальної програми;
- підготувати список додаткової літератури для вчителя й учнів.

Література:

1. *Артемова Л. К.* Профильное обучение: опыт, проблемы, пути развития / Артемова Л. К. // Школьные технологии. - 2003. - № 4. - С. 22-31.
2. *Балл Г. О.* Психолого-педагогические основы профессиональной ориентации школьников / Балл Г. О. // Газета «Психолог». - 2004. - № 8. - С. 2-11.
3. *Божович Л. И.* Проблемы формирования личности / Божович Л. И.; под редакцией Д. И. Фельдштейна; Вступительная статья Д. И. Фельдштейна. - 2-е изд. - М.: Издательство «Институт практической психологии». - Воронеж: НПО «МОДЭК», 1997. - 352 с.
4. *Кленова Н.* Как подготовить школу к профильному обучению / Кленова Н. // Народное образование. - 2003. - № 7. - С. 106-114.
5. Концепція профільного навчання в старшій школі: Навч. посіб. / Л. Д. Березівська, Н. Н. Бібік, М. І. Бурда та ін. -К.,2003. -Вип. 2. -С. 8-15.
6. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Інф. зб. МОН України - 2002. - № 2. - С. 3-22.
7. *Крягжде С. П.* Психология формирования профессиональных интересов / Крягжде С. П. - Вильнюс, 1981. - 195 с.
8. *Кузнецов А.* Профильное обучение: проблемы; перспективы развития / Кузнецов А. // Народное образование. - 2003. - № 4. - С. 85-88.
9. *Лернер П. С.* Модель самоопределения выпускников профильных классов средней общеобразовательной школы / Лернер П. С. // Школьные технологии. - 2003. - № 4,- С. 50-61.
10. *Полонська Т. К.* Організація допрофільної підготовки з іноземної мови учнів основної школи / Полонська Т. К. // Іноземні мови в навчальних закладах. - 2008. - № 4,- С. 68-74.

[UA] Стаття присвячена проблемі обґрунтування сучасних тенденцій конструювання змісту навчальних програм спецкурсів для допрофільної підготовки з іноземної мови учнів основної школи.

[RU] Стаття посвящена проблеме обоснования современных тенденций конструирования содержания учебных программ спецкурсов для допрофильной подготовки по иностранному языку учащихся основной школы.

[EN] The article is devoted to the problem of syllabus design for pre-profile training students of 8-9 forms.

Ключові слова: профільне навчання, технічне проектування, технічна творчість фахівців, інновація, творча особистість, проектування, конструювання, концептуальні засади.

Ключевые слова: профильное обучение, техническое проектирование, техническое творчество специалистов, инновация, творческая личность, проектирование, конструирование, концептуальные засады.

Key words: profile training, technical projection, technical work of specialists, innovation, creative personality, projecting, construction, conceptual grounds.

Дата публікації: 5 березня 2010 р.

Кафедра ділової іноземної мови та міжнародної комунікації.

Факультет обліку і фінансів та підприємницької діяльності.